

Eşler Arasındaki Uyum, Anne-Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi

Ayşen Yılmaz*
Hacettepe Üniversitesi

Özet

Araştırmanın temel amacı eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin, çocukların benlik algısı ve akademik başarıları ile olan ilişkilerini farklı yaş gruplarını ele alarak incelemektir. Bu amaçla çalışmaya ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinden toplam 534 denek katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Çiftler Uyum Ölçeği" (ÇUÖ), "Anne-Baba Tutum Ölçeği" (ABTÖ), "Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği", "Ergenler İçin Benlik Algısı Ölçeği" ve "Üniversite Öğrencileri İçin Benlik Algısı Ölçeği" nden yararlanılmıştır. Bulgulara göre, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi arasındaki; üniversite öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi/özerklik arasındaki ilişki anlamlıdır. Ayrıca yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, eşler arasındaki uyumun lise öğrencilerinde davranıştan hoşnut olma ve bütünsel öz-değer alt ölçeklerini; üniversite öğrencilerinde ise atletik yeterlik ve anne-babayla ilişkiler alt ölçeklerini yordamada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür. Her yaş grubunda, anne-baba tutum ölçeğinin kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutlarının ise benlik algısının farklı alt ölçeklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, diğer araştırma bulguları çerçevesinde tartışılmış ve kültüre özgü farklılıklar açısından irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu, benlik algısı

Abstract

The major purpose of this study was to investigate the relationships between marital adjustment, parent-child interaction, academic achievement and self-perception of children among different age groups. A sample of 534 subjects were selected among elementary school, high school and college students. "Dyadic Adjustment Scale", "Parenting Style Scale", "Self-Perception Profile For Children", "Self-Perception Profile For Adolescents" and "Self-Perception Profile For College Students" were used for collecting data. The results showed significant correlation between acceptance/involvement dimension of parenting style and marital adjustment scores of their mothers in elementary school students. In college students, acceptance/involvement/autonomy dimension of parenting style scores and marital adjustment scores of their mothers were also significantly correlated. Hierarchical regression analysis indicated that marital adjustment significantly predicted the behavioural conduct and global self-worth subscales in high school students and athletic competence and parent relationships subscales in college students. It was also found that acceptance/involvement, psychological autonomy and strictness/supervision dimension of parenting style significantly predicted different subscales of self-perception scale in all age groups. The findings were discussed in the context of literature and suggestions were made for future research.

Key words: Marital adjustment, parenting style, self-perception

*Yazışma Adresi: Araş Gör. Dr. Ayşen Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 06532 Ankara.
E-posta: aysen@hacettepe.edu.tr
Yazar Notu: Bu çalışma, yazarın Doktora Tezi'nin özettir.

Gelişim psikologları insanın gelişimini biyolojik, psikolojik (biyopsikolojik) ve sosyal (çevresel) sistemlerin etkileşiminin bir sonucu olarak görmektedirler. Bu yaklaşım, yalnızca gelişimin ölçülmesine değil; gelişimin yer aldığı bağlamın değerlendirilmesi amacını taşıyan ölçümlere de ihtiyaç göstermektedir. Bu nedenle gelişim psikologları farklı alanlardaki gelişimin değerlendirilmesine ek olarak, fiziksel çevrenin, çevresel uyarılmanın ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin bir arada değerlendirilmesinin önemini vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla son yıllarda eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve çocuğun davranışlarının aynı çalışmada bir arada incelenmesi önemli görülmektedir (Amato, 1986; Fincham ve Osborne, 1993; Harold ve ark., 1997). Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı eşler arasındaki uyumun ve anne-baba tutumunun, çocukların çeşitli alanlardaki benlik algıları ve akademik başarıları ile olan ilişkilerini gelişimsel olarak incelemektir. Çalışmanın amacı çerçevesinde aşağıda sırasıyla eşler arasındaki uyum ile çocuğun davranışları arasındaki ilişki, anne-baba tutumu ile çocuğun davranışları arasındaki ilişki ve eşler arasındaki uyum ile anne-baba tutumu arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Eşler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda genel olarak eşler arasındaki uyumun işlevsel tanımlı ölççekler bağlamında yapılmıştır (Locke ve Wallace, 1959; Spainer, 1976). Örneğin, Locke ve Wallace (1959) eşler arasındaki uyumu ölçmek için evlilik doyumunu, anlaşmazlığı ve eşlerin günlük faaliyetlerde ne kadar birlikte olduğunu yansıtan etkileşimlerini kullanmışlardır. Daha sonraki yıllarda Spainer (1976) ise eşler arasındaki etkileşimi, anlaşmazlığı, boşanma eğilimini ve çabuk sinirlenme, kıskançlık ve savurganlık gibi eşlerin kişisel özellikleri ya da davranışlarını yansıtan evlilik problemlerini incelemeye yönelik daha kapsamlı bir ölççek geliştirmiştir. Evlilik ilişkisini inceleyen çalışmaların çoğunda eşler arasındaki uyum benzer ölççekler kullanılarak ölçülmüş olmasına rağmen, araştırmacıların "eşler arasındaki çatışma" sözcüğünü daha çok tercih ettikleri görülmüştür (Amato ve Rezac, 1994; Jouriles ve ark., 1987; Wierson ve ark., 1988).

Dolayısıyla aşağıda bu konuda yapılmış olan çalışmalardan söz edilirken, araştırmacıların ifade ettikleri şekilde bazılarında eşler arasındaki uyum, bazılarında ise çatışma terimi kullanılmıştır. Eşler arasındaki uyum ile çocuğun uyumu arasındaki ilişki sıklıkla araştırılan konuların başında gelmektedir (Amato ve Rezac, 1994; Grych, Seid, Fincham, 1992; Long, Forehand, Fauber ve Brody, 1987; Jennings, Salt ve Smith, 1992; Jouriles, Murphy ve O'Leary, 1989). Ashında çocuğun uyumu denildiğinde, duygusal açıdan iyi olma, olumlu benlik kavramı ve başarı gibi unsurlar anlaşılmaktadır. Daha önceki çalışmalarda özellikle eşler arasındaki uyum ile çeşitli alanlardaki benlik algısı arasındaki ilişkinin sınırlı sayıda araştırmada ele alındığı görülmektedir. Bu konuda yapılan bir grup çalışmada eşler arasındaki uyum ile çocuğun sosyal yeterliği (Long ve ark., 1987), bilişsel yeterliği (Long ve ark., 1987; Wierson, Forehand ve McCobs, 1988), akademik başarıları (Beer, 1989; Long ve ark., 1987) ve benlik değeri (Beer, 1989; Garber, 1991) arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Eşler arasındaki uyum ile çocuğun uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bazılarında anne-baba arasındaki ilişkiyi çocuklar (Grych ve ark., 1992; Jennings ve ark., 1992) bazılarında ise anne-babalar kendileri değerlendirmişlerdir (Amato ve Rezac, 1994; Jouriles ve ark., 1989; Long ve ark., 1987). Yapılan çalışmaların birinde eşler tarafından değerlendirilen çatışma ile 11-15 (ort. yaş: 13) yaşlarındaki ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Long ve ark., 1987). Araştırmaya alınan ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliği hem ergenlerin kendileri tarafından hem de öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Sonuçta eşler arasındaki çatışma ile ergenlerin algıladıkları bilişsel ve sosyal yeterlikleri arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı bulunurken, eşler arasındaki çatışmanın yüksek olduğu durumda öğretmenler tarafından değerlendirilen bilişsel ve sosyal yeterliğin düşük olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada ise hem ergenlerin ebeveynleri arasındaki çatışmayı algılamaları hem de ebeveynlerin kendile-

rinin çatışmayı algılamaları ile ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Wierson ve ark., 1988). Anılan çalışmada da araştırmaya alınan ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliği öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Sonuçlar, hem ergenlerin hem de ebeveynlerin algıladıkları çatışma arttıkça, ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliklerinin düştüğünü göstermiştir. Amato (1986) ise eşler tarafından algılanan çatışma ile yaşları 8-9 ve 15-16 arasında değişen ergenlerin algıladıkları benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Küçük yaş grubunda eşler arasındaki çatışma arttıkça, benlik saygısının düştüğü bulunurken; ergenlerde, eşler arasındaki çatışma ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Eşler arasındaki çatışma ile üniversite öğrencilerinin bazı psikolojik sonuç değişkenleriyle olan ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırmaların birinde ise 18-22 yaşlarındaki gençlerin algıladıkları ebeveynleri arasındaki çatışma arttıkça evliliğe karşı olumsuz tutumlarının arttığı bulunmuştur (Jennings ve ark., 1992). Bu bulguya paralel bir başka bulgu, üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveynler arası çatışma arttıkça romantik ilişkilerdeki yakınlığın azaldığını göstermiştir (Ensign, Scherman ve Clark, 1998). Eşler arasındaki uyum ile çocuğun davranışları arasındaki ilişkide ebeveyn-çocuk etkileşimi aracı bir rol oynamaktadır (Erel ve Burman, 1995; Fauber ve Long, 1991; Fincham, 1998). Dolayısıyla evlilikteki doyumun düşmesi çatışmanın artmasına ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir. Baumrind'in çocuk yetiştirme tutumlarını esas alan çalışmalarda, onun görüşlerini destekler şekilde demokratik ailelerde yetişen çocukların izin verici ya da otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik başarı, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts ve Frailligh, 1987; Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991).

Steinberg, Elman ve Mounts (1989) ise demokratik ebeveyn tutumunun yüksek düzeyde sıcaklık ya

da ilgi; yüksek düzeyde psikolojik özerklik ve yüksek düzeyde davranışsal kontrol olmak üzere üç boyuttan oluştuğunu belirtmişlerdir. Steinberg ve ark. (1989) çalışmalarında demokratikliğin bu üç boyutu ile 10-16 yaşları arasındaki çocukların okul başarıları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçlar, demokratik tutumun her üç bileşeninin çocukların akademik başarıları ile olumlu ve yüksek düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca Steinberg ve ark. (1992) 14-18 yaşları arasındaki ergenlerle yaptıkları boylamsal çalışmalarında ebeveynlerini demokratik olarak algılayan ergenlerin, demokratik olarak algılamayan ergenlere göre okulda daha başarılı olduklarını bulmuşlardır.

Yapılan kapsamlı bir çalışmada ise Maccoby ve Martin'in (1983) öne sürdükleri dört ebeveyn tutumu (otoriter, demokratik, müsamahakar ve ihmalkar) kullanılarak 14-18 yaşları arasındaki ergenler psikososyal gelişim, akademik yeterlik, problem davranış açısından karşılaştırılmıştır (Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch, 1991). Bu çalışmada ebeveynlerini demokratik olarak değerlendiren ergenlerin, akademik yeterlik ve psikososyal gelişim puanlarında diğer ebeveyn tutumlarından daha yüksek, problemli davranışlarda ise daha düşük puan aldıkları görülmüştür. İhmalkar ebeveyn tutumu ile otoriter ebeveyn tutumu sergileyen ebeveynlerin çocukları arasında ise anlamlı farklılıklar elde edilmemiştir. Steinberg ve ark. (1994) Lamborn ve ark.'nın (1991) çalışmalarında kullandıkları denekleri psikososyal gelişim, okul başarıları ve problemli davranış açısından bir yıl sonra tekrar gözlemişlerdir. Boylamsal çalışmada da demokratik ailede yetişen ergenlerin alınan ölçümler açısından diğer ailelerde yetişen ergenlerden bir çok alanda daha avantajlı olduğu bulunmuştur.

Anne-baba tutumlarını boyutlar temelinde inceleyen çalışmalarda ise ebeveynler tarafından gösterilen ilgi ve kontrolün ebeveyn davranışlarının önemli iki boyutu olduğu ve bunların çocuğun akademik başarıları, sosyal yeterliği ve benlik saygısı ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Baumrind, 1971; Lamborn ve ark., 1991; Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg

ve ark., 1989; 1992). Bu çalışmalarda, ilkokul çocuklarının algıladığı anne-baba ilgisi ve desteği ile benlik saygısı arasında olumlu yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Son yıllarda yapılan bir çalışmada da, okulda başarılı olmaları için ebeveyn tarafından baskı yapılan çocukların benlik saygısının daha düşük olduğu ve bu çocukların daha kaygılı ve okulda da daha başarısız oldukları belirtilmiştir (Ketsetsiz, Ryan ve Adams, 1998). Ayrıca ebeveyni ilgi gösteren çocuklar kendilerini ebeveyni ilgi göstermeyen çocuklardan daha yeterli hissetmekte ve özerk olmaya daha çok güdülenmekte ve bu da onların okul başarısını arttırmaktadır (Grolnick, Ryan ve Deci, 1991).

Ebeveyn tutumu ile ilgili olarak son yıllarda yapılan araştırmalarda ebeveyn tutumunun, içinde bulunulan kültürel bağlama göre değiştiği belirtilmiştir. Örneğin, bazı araştırmalar, Avrupalı - Amerikalı ergenlerde demokratik ebeveyn tutumu ile akademik başarı arasında çok güçlü bir ilişki bulurken, Asyalı ve Afrikalı - Amerikalı ergenlerin ebeveynlerinin tutumu ile akademik başarıları arasında çok düşük bir ilişki bulmuşlardır (Dornbush ve ark., 1988; Steinberg ve ark., 1991). Araştırmacılar, bu farklılığın belki de, ebeveynin sosyalleştirme hedeflerindeki farklılıklardan kaynaklandığını belirtmektedirler. Yapılan kültürler arası bir çalışmada, ebeveyn otoritesinin ya da bireysel özerkliğin vurgulandığı ailelerde, ergenlik dönemindeki ebeveyn-çocuk çatışması ve aile-içi bağlılığın değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir (Fuligni, 1998). Bu amaçla çocuklarıyla olan ilişkilerinde otoriteyi özerklikten daha çok vurguladıklarına inanılan Meksika, Çin ve Filipin kökenli Amerikalı aileler ile Avrupa kökenli Amerikalı ergenlere ebeveynleri ile olan ilişkileri hakkında sorular sorulmuştur. Beklenen yönde Meksikalı, Çinli ve Filipinli ergenler Avrupa kökenli Amerikalı ergenlere göre ebeveynlerinin otoriteyi daha fazla, özerkliği ise daha az vurguladıklarını ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi çocuk yetiştirme tutumları ve bunun çocukların bazı psikolojik sonuç değişkenleriyle olan ilişkisi kültürden kültüre değişmektedir.

Batıda çok yaygın olarak araştırılmasına ve bu

konuda çok sayıda yayın bulunmasına karşın, ülkemizde anılan konuya ilişkin çalışmaların çok sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir (Öm., Güven, 1994; Karadayı, 1994; Sümer ve Güngör, 1999). Örneğin bu konuda yapılan çalışmaların birinde gençlerin çoğunun anababalarını demokratik olarak algıladıkları ve benlik kavramının algılanan demokratik tutum ile olumlu yönde, otoriter tutum ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Güven, 1994). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise anne-babayla iyi ve yakın ilişkiler ile iyimserlik, neşeli olma, mücadelecilik, rahatlık, kendine güven, özsaygı ve anne-babaya bağımlılık arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur. Katı anne-baba disiplininin ise kötümserlik, utangaçlık ve arkadaşına bağımlılık ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Karadayı, 1994). Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada ise gençlerin algıladıkları kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları ve anababalık tutumları (otoriter, demokratik, izin verici/hoşgörülü ve izin verici/ihmalkar) ile bazı temel benlik değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999). Anılan çalışmada anababalık tutumları Steinberg ve ark.'nın (1991) çalışmalarını örnek alınarak araştırmacılar tarafından geliştirilen bir ölçekle ölçülmüştür. Araştırmada ele alınan değişkenlerden benlik saygısı ve benlik kavramı belirginliği gibi hemen hemen bütün sonuç değişkenlerinde tutarlı olarak kabul/ilgi boyutu olumlu sonuçlarla, sıkı denetim/kontrol da olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunmuştur (Ülkemizde anne-baba tutumlarına ilişkin yapılan çalışmaların bir özeti için Bkz., Yılmaz, 1999).

Aileyi bir bütün olarak ele alan ve ailede etkileşim içinde olan bireylerin birbiriyle ilişkisini vurgulayan çalışmalarda, eşler arasındaki uyum ile ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir (Belsky, 1981). Eşler arasındaki uyum ile ebeveyn-çocuk etkileşimi arasındaki ilişki çeşitli hipotezler çerçevesinde incelenmiştir (Aktaran: Erel ve Burman, 1995). Bu hipotezlerden biri Engfer'in (1988) terminolojisine göre "yayıma (spillover) hipotezi"dir (Aktaran; Erel ve Burman, 1995). Bu modele göre, evlilik ilişkisinden doyum sağlayan ebe-

veyner çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı olurlar. Aynı zamanda bu model olumsuz ya da çatışmalı evlilik ilişkisinin ebeveynleri daha sinirli ve duygusal açıdan daha duyarlı yaptığını ve bundan dolayı ebeveynlerin çocuklarına karşı daha duyarsız olduklarını öne sürmektedir. Yapılan çalışmalarda da eşler arasındaki çatışma arttıkça ebeveyn-çocuk ilişkisindeki yakınlığın da azaldığı bulunmuş ve bu hipotez yapılan birçok araştırma tarafından desteklenmiştir (Burman, John ve Morgalin, 1987; Emery, Fincham ve Cummings, 1992; Tschann, Johnston, Kline ve Wallerstein; 1990). İkinci hipotez yine Engfer'in terminolojisine göre "ödünleme (compensatory) hipotezi" dir (Aktaran: Erel ve Burman, 1995). Bu hipotez, evlilik niteliği ile ebeveyn-çocuk etkileşiminin niteliği arasında ters yönde bir ilişki olduğunu belirtir. Buna göre, çatışmalı evlilik ebeveynin çocuğuna olan dikkatini ve ilgisini artırmakta ve böylece ebeveyn evlilik ilişkisinde bulamadığı sevgi ve doyumunu bu sayede telafi etmektedir (Goldberg ve Easterbrooks, 1984). Aynı zamanda bu hipotez, evlilik niteliği yüksek olduğunda, aileye yeni gelen bir bebeğin evlilik ilişkisini engellediği ve dolayısıyla ebeveyn-çocuk ilişkisinde bir gerginlik yarattığını ifade etmektedir. Yapılan görgül çalışmaların bazılarında da anılan iki değişken arasında ters yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Belsky ve ark., 1991; Brody, Pillegrini ve Sigel, 1986; Goldberg ve Easterbrooks, 1984). Ancak bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde, elde edilen sonuçların çoğunlukla yayılma hipotezini desteklediği görülmektedir (Booth ve Amato, 1994; Davies ve Cummings, 1994; Ensign ve ark., 1998; Tschann ve ark., 1990). Özetle, eşler arasındaki uyum yüksek ve ebeveyn-çocuk etkileşimi olumlu ise çocukların kendilerine ilişkin algıları da yüksek olmakta ve kendilerini çeşitli alanlarda daha olumlu değerlendirmektedirler.

Yukarıdaki bilgiler ışığında araştırmanın temel amacı eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin, çocukların benlik algıları ve akademik başarıları ile olan ilişkilerini gelişimsel olarak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak, eşler

arasındaki uyum ile çocuğun algıladığı anne-baba tutumu arasındaki ilişkiler; daha sonra eşler arasındaki uyumun, çocuğun algıladığı anne-baba tutumunun ve annenin eğitiminin çocukların, ergenlerin ve gençlerin farklı alanlardaki benlik algıları ve akademik başarılarını yordamada anlamlı katkıları olup olmadığı ve bu katkının çocuğun gelişimsel düzeyine göre değişip değişmediği irdelenmiştir. Ayrıca aile içindeki sosyalleşme sürecinde güçlü bir sosyokültürel etkinin var olması, kültürler arası çalışmaları önemli kıldığı için bu çalışmadan elde edilen sonuçların diğer kültürlerde yapılan çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılması da önemli görülmüştür.

Yöntem

Örneklem

Araştırmaya ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinden toplam 534 denek katılmıştır. Bu deneklerden 103 kız ve 85 erkek olmak üzere toplam 188'i ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden, 93 kız ve 80 erkek olmak üzere toplam 173'ü lise 1. ve 2. sınıf öğrencilerinden, 93 kız ve 80 erkek olmak üzere toplam 173'ü üniversite 1. 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Araştırmaya katılan ilköğretim dönemindeki öğrenciler Ankara'nın çeşitli ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullardan seçilmiştir. Üniversite öğrencileri ise Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerine devam eden öğrenciler arasından seçilmiştir. İlköğretim ve lise dönemindeki öğrencilere ilişkin uygulamalar için daha önceden belirlenen okullara gidilmiş, öğrencilerden ilk olarak "Kişisel Bilgi Formu" nu doldurmaları istenmiştir. Anne-babası en az ilköğretim mezunu olan ve anne ve babasıyla birlikte yaşayan çocukların isim listeleri çıkartılmıştır. Bu özellikleri taşıyan öğrenciler okul idaresi tarafından belirlenen bir sınıfa toplu olarak alınmış ve uygulamalar 10-12 kişilik gruplar halinde gerçekleştirilmiştir. Üniversite öğrencileri de araştırmaya dahil edilirken Ankara'da anne ve babasıyla aynı evde yaşaması ve anne ve babasının en az ilköğretim mezunu olması koşulu aranmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ). ÇUÖ (Dyadic Adjustment Scale) Spanier (1976) tarafından geliştirilmiş, Fışiloğlu ve Demir (1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanması yapılmış bir ölçektir. Ölçek, evlilikte eşler arasındaki uyum düzeyini ölçmektedir. Ölçek bazı maddeleri 6 ve bazı maddeleri de 7 dereceli olan Likert-tipi bir ölçme aracıdır. Tüm ölçekten alınan en düşük puan 0 ve en yüksek puan 151 dir. Toplam puandaki yükselme evlilikteki uyumu göstermektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Fışiloğlu ve Demir (1997) tarafından yapılmış, iki-yarım güvenilirliği .85 ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ilköğretim, lise ve üniversite dönemindeki çocukların annelerinden oluşan örnekleme üzerinde, ölçeğin iki-yarım güvenilirliği ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla ilk grup için .84 ve .89; ikinci grup için .90 ve .92; üçüncü grup için .77 ve .85 olarak bulunmuştur. Aynı şekilde her üç yaş grubundaki çocukların babalarından oluşan örnekleme üzerinde ölçeğin iki-yarım güvenilirliği ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla ilk grup için .84 ve .89; ikinci grup için .85 ve .89; üçüncü grup için .85 ve .89 olarak elde edilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ). ABTÖ Baumrind (1971), Maccoby ve Martin'in çalışmalarından ve anne-baba tutumu ile ilgili varolan diğer ölçeklerden (Dombush ve ark., 1988; Steinberg ve ark., 1989) yararlanılarak Lamborn ve ark. (1991) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek kabul/ilgi (acceptance/involvement), kontrol/denetleme (strictness/supervision) ve psikolojik özerklik (psychological autonomy) olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Kabul/ilgi boyutu 9, kontrol/denetleme boyutu 8 ve psikolojik özerklik boyutu 9 maddeyle ölçülmektedir. Birinci ve üçüncü boyuttaki maddeler 4 dereceli Likert-tipi ölçek üzerinde, ikinci boyuttaki maddelerin ilk ikisi 7 dereceli diğer maddeler ise 3 dereceli Likert-tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin kültürümüzde geçerlik ve güvenilirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmıştır (Yılmaz, 2000). ABTÖ'nün güvenilirlik çalışması

ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde ayrı ayrı yapılmıştır. Her yaş grubundan 120 denek olmak üzere toplam 360 deneye ölçek 15 gün arayla iki kez uygulanmıştır. Her alt ölçek için ayrı ayrı test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Her yaş grubunda alt ölçeklerden alınan test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

İlköğretim dönemindeki öğrenciler için test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için .74 ve .60, kontrol/denetleme alt ölçeği için .93 ve .75; psikolojik özerklik alt ölçeği için .79 ve .67 olarak bulunmuştur. Lise öğrencileri için güvenilirlik katsayıları ve içtutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için .82 ve .70, kontrol/denetleme alt ölçeği için .88 ve .69, psikolojik özerklik alt ölçeği için .76 ve .66 olarak bulunmuştur. Üniversiteler için güvenilirlik katsayıları ve iç tutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için .79 ve .73 kontrol/denetleme alt ölçeği için .85 ve .66, psikolojik özerklik alt ölçeği için .67 ve .65 olarak bulunmuştur.

Her üç yaş grubunda ve üç alt ölçekteki her madde için, o madde çıkarılarak Cronbach Alfa değerleri incelenmiş ve sadece kabul/ilgi boyutunda yer alan 3. madde çıkarıldığında, alfa değerinde yaklaşık .5'lik bir artış olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla ilköğretim dönemindeki öğrenciler için kabul/ilgi boyutunun alfa değeri .65, liseler için .75 ve üniversite öğrencileri için .76 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak 3. madde analizden çıkarılmış ve kabul/ilgi boyutu 8 maddeden oluşmuştur.

Ayrıca bu çalışmada, ABTÖ'nün Türk örnekleme üzerinde faktör yapısı incelenmiştir. Analizler her üç yaş grubu için ayrı ayrı yapılmıştır. Her yaş grubunda ölçek maddelerinden elde edilen korelasyon matrisine yapılan temel bileşenler analizi sonucunda, faktör analizi Varimax Rotasyonu ile birlikte üç faktör üzerinden tekrarlanmıştır. İlköğretim ve lise dönemindeki öğrencilerden elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde, anne-baba tutum ölçeğinin üç temel boyutu yansıttığı görülmüştür. Bu boyutlar özgün ölçekteki gibi kabul/ilgi, psikolojik

özerklik ve kontrol/denetleme boyutlarını yansıtan maddelerden oluşmaktadır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan faktör analizi sonucunda ise özgün ölçek maddeleri dikkate alındığında, kabul/ilgi boyutu ile psikolojik özerklik boyutunu oluşturan maddelerin tek bir boyut altında toplandığı görülmektedir. Özgün ölçeğin kontrol/denetleme boyutunu oluşturan diğer maddeler ise iki boyutta toplanmıştır. Bu boyutlardan birincisi "doğrudan kontrol", ikincisi ise "dolaylı kontrol" olarak ifade edilmiştir (Ayrıntılı bilgi için Bkz. Yılmaz, 2000).

Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği. Bu ölçek 8-11 yaşları arasındaki çocuklar için Harter (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek benlik algısının çeşitli alanlarını değerlendiren 6 boyut ve her alt boyutta 6 madde olmak üzere toplam 36 maddeden oluşan, dört dereceli Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekte yer alan boyutlar akademik yeterlik, sosyal onay, atletik yeterlik, fiziksel görünüm, davranıştan hoşnut olma ve bütünsel özdeğer'dir. Ölçekte en olumlu ifade 4 puan, en olumsuz ifade ise 1 puan almaktadır. Buna göre alt boyutlar için en düşük toplam puan 6, en yüksek toplam puan 24 olmaktadır. Ölçeğin Türkçe çevirisi ve test-tekrar test güvenilirliği İkin (1997) tarafından yapılmıştır. Buna göre, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı akademik yeterlik alt ölçeği için .81, sosyal onay alt ölçeği için .71, atletik yeterlik alt ölçeği için .64, fiziksel görünüm alt ölçeği için .83, davranıştan duyulan tatmin alt ölçeği için .78 ve bütünsel özdeğer alt ölçeği için .81 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise tüm ölçek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

Ergenler İçin Benlik Algısı Ölçeği. Bu ölçek 13 ile 15 yaşları arasındaki ergenler için Harter (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek benlik algısının çeşitli alanlarını değerlendiren 9 boyut ve her alt boyutta 5 madde olmak üzere toplam 45 maddeden oluşan, dört dereceli Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekte yer alan boyutlar akademik yeterlik, sosyal onay, atletik yeterlik, fiziksel görünüm, davranıştan hoşnut olma, mesleki yeterlik, romantik çekicilik, yakın arkadaşlık ve bütünsel özdeğer'dir. Ölçekte en olumlu ifade 4 puan, en olumsuz ifade ise 1 puan al-

maktadır. Buna göre alt boyutlar için en düşük toplam puan 5, en yüksek toplam puan 20 olmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması Şahin ve Güvenç (1996) tarafından yapılmış; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .87, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise tüm ölçek için .88 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada da tüm ölçek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .88 olarak elde edilmiştir.

Üniversite Öğrencileri İçin Benlik Algısı Ölçeği. Bu ölçek 17 ile 23 yaşları arasındaki üniversite öğrencileri için Neemann ve Harter (1986) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek benlik algısının çeşitli alanlarını değerlendiren 13 boyut ve toplam 54 maddeden oluşan, dört dereceli Likert tipi bir ölçme aracıdır. Altı madde içeren bütünsel özdeğer boyutu dışında, tüm boyutlar 4 madde içermektedir. Ölçekte yer alan boyutlar akademik yeterlik, sosyal onay, atletik yeterlik, fiziksel görünüm, yakın arkadaşlıklar, romantik ilişkiler, mesleki yeterlik, yaratıcılık, ana-babayla ilişkiler, mizah anlayışı, ahlaki standartlar, zihinsel yetenek ve bütünsel özdeğer'dir. Ölçekte en olumlu ifade 4 puan, en olumsuz ifade ise 1 puan almaktadır. Buna göre özdeğer alt boyutu için en düşük toplam puan 6, en yüksek toplam puan 24, diğer alt boyutlar için en düşük toplam puan 4, en yüksek toplam puan 16 olmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması Güvenç (1996) tarafından yapılmıştır. Tüm ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .87, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise .94 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada tüm ölçek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmada uygulamalar ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri ile 10-12 kişilik gruplar halinde gerçekleştirilmiştir. Deneklere sıralaması uygulamadan uygulamaya değiştirilen Anne-Baba Tutum Ölçeği ve her yaş grubu için uygun olan Benlik Algısı Ölçeği verilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce araştırma ile ilgili genel bir açıklama yapıldıktan sonra anketler dağıtılmış ve her yaş grubunda o yaş grubuna ilişkin anketteki örnek maddeler araştırmacı tarafından okunmuş ve deneklerle birlikte yapı-

mıştır. Ayrıca anketlerin ilk sayfasında nasıl cevaplandırılacağına dair bir açıklama da yer almıştır. Anketlerin doldurulma süresi 40 dk. ile 60 dk. arasında değişmiştir. Uygulamaların bitiminde, her yaş grubundaki deneklere kapalı bir zarf içerisinde anne ve babaları tarafından doldurulmak üzere Çiftler Uyum Ölçeği verilmiştir. Zarfın içinde anketin nasıl doldurulacağına ilişkin yönerge ve anket yer almış ve araştırmaya katılan eşlerden sadece cinsiyetlerini ve yaşlarını belirtmeleri istenmiştir. Her denek için yukarıda söz edilen üç ankete ve zarfın üzerine aynı numara verilmiş ve geri gelen zarfların numarasına bakılarak, zarftaki anketin hangi deneğe ait olduğu anlaşılmıştır. Anılan uygulamaların ardından araştırmaya katılıp zarflarını geri getiren her öğrencinin dönem sonunda "akademik başarı puanı" öğrencilerin dosyalarından ya da sınıf öğretmenlerinden elde edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda ilk olarak eşler arasındaki uyum ile ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin algıladığı anne-baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir

Tablo 1

İlköğretim Dönemindeki Öğrencilerden Elde Edilen Puanlara İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşamaları	Yordayıcı Değişken	Akademik Başarı					Akademik Yeterlik					Sosyal Onay	
		R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.452	.204	.430*	23.756*	.302	.091	.294*	9.251*	.208	.043	.159*	4.200**
	Cinsiyet			.100				.044				-.119	
2	Uyum	.455	.207	.055	16.048*	.302	.091	.015	6.150**	.209	.044	.021	2.815*
	Kabul/İlgi	.479	.229	.089		.344	.119	.159*	4.059*	.269	.072	.170*	2.552*
3	Özerklik			.074	8.960*			.047				-.025	
	Kontrol			.086				.020				.041	
Analiz Aşamaları	Yordayıcı Değişken	Fiziksel Görünüm					Davranıştan Hoşnut Olma					Bütünsel Özdeğer	
		R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.264	.070	.157*	6.951*	.211	.045	.084	4.311**	.267	.071	.228**	7.117*
	Cinsiyet			.197**				.185**				.118	
2	Uyum	.266	.071	.031	4.676**	.215	.046	.042	2.975*	.271	.074	.048	4.880**
	Kabul/İlgi	.276	.076	.022	2.485*	.318	.101	.143*	3.391**	.289	.083	.099	2.730**
3	Özerklik			.028				-.021				.007	
	Kontrol			.063				.189**				.014	

* p < .05, ** p < .01, * p < .001

(Bkz., Ek 1, Ek 2 ve Ek 3). Anne ve babanın Çiftler Uyum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon ilköğretim döneminde ($r = .81, p < .01$), lise döneminde ($r = .82, p < .01$) ve üniversite döneminde ($r = .75, p < .01$) çok yüksek olduğu için, her üç yaş grubunda da sadece anneden elde edilen puanlar analizlere dahil edilmiştir. İlköğretim dönemindeki öğrencilerin sadece ABTÖ'nün kabul/ilgi boyutundan aldıkları puanlar ile annenin ÇUÖ'den aldıkları puanlar arasındaki ($r = .15, p < .05$); üniversite öğrencilerinin ise sadece ABTÖ'nün kabul/ilgi/özerklik boyutundan aldıkları puanlar ile annenin ÇUÖ'den aldıkları puanlar arasındaki korelasyon ($r = .32, p < .001$) anlamlı bulunmuştur. Lise öğrencilerinde ise ABTÖ'nün boyutları ile annenin ÇUÖ'den aldıkları puanlar arasındaki korelasyonun anlamlı olmadığı görülmüştür.

Ayrıca araştırmanın amacı doğrultusunda eşler arasındaki uyumun, çocuğun algıladığı anne-baba tutumunun, annenin eğitimi ve çocuğun cinsiyetinin çocukların, ergenlerin ve gençlerin benlik algılarını ve akademik başarılarını yordamada anlamlı katkıları olup olmadığını incelemek amacıyla, elde edilen verilere hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır.

Daha öncede belirtildiği gibi anne ve babanın Çiftler Uyum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon her üç yaş grubunda da çok yüksek olduğu için, sadece anneden elde edilen puanlar hiyerarşik regresyon analizine dahil edilmiştir. Bunun nedeni regresyon analizlerinde, birbiriyle yukarıdaki gibi yüksek korelasyon gösteren iki değişken olduğu koşulda, denkleme ilk giren değişken, diğer değişkene göre yordanan değişken üzerinde en fazla katkıda bulunan değişken izlenimini vermektedir. Bu türden hatalı bir sonucu önlemek amacıyla, birbiriyle yüksek korelasyon gösteren yordayıcı değişkenlerden sadece biri analizde kullanılmak üzere seçilmiştir. Bu çalışmada da annenin ÇUÖ'den aldığı puanlar analize dahil edilmiştir. Dolayısıyla hiyerarşik regresyon analizinde anneden elde edilen veriler kullanıldığı için, demografik değişken olarak da annenin eğitim düzeyi alınmıştır. Literatürde hiyerarşik regresyon analizi yapılırken demografik değişkenlerin olası etkilerini kontrol etmek amacıyla demografik değişkenler birinci aşamada girilmektedir (Örn., Amato, 1986; Hart ve ark., 1998). Bu çalışmada da analize annenin eğitim düzeyi ve çocuğun cinsiyeti, demografik değişkenlerin olası etkilerini kontrol et-

mek amacıyla ilk aşamada girilmiştir. Daha sonra analize bu araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından temel değişken olarak belirtilen eşler arasındaki uyum ikinci sırada, Anne- Baba Tutum değişkeninin boyutları ise üçüncü aşamada girilmiştir.

Her aşamada tek başına katkıları olan değişkenlerin t değerleri incelendiğinde akademik başarıyı, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde annenin eğitim düzeyinin ($t = 6.527$; $p < .001$); lise öğrencilerinde cinsiyetin ($t = 5.136$; $p < .001$) ve ABTÖ'nün psikolojik özerklik boyutunun ($t = 4.941$, $p < .001$); üniversite öğrencilerinde ise sadece cinsiyetin ($t = 2.699$; $p < .001$) anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3). Cinsiyetler arasındaki farklılık tek yönlü t-testiyle karşılaştırılmıştır. Buna göre liseye devam eden kız öğrencilerin akademik başarı puanı (3.32), erkek öğrencilerin akademik başarı puanından (2.63) anlamlı olarak daha yüksektir ($t = 5.10$, $p < .001$). Aynı şekilde üniversiteye devam eden kız öğrencilerin akademik başarı puanı (2.66), erkek öğrencilerin akademik başarı puanından (2.43) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($t = 2.61$, $p < .01$).

Tablo 2

Lise Öğrencilerden Elde Edilen Puanlara İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	Akademik Başarı						Akademik Yeterlik				Davranıştan Hoşnut Olma	
		R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.373	.139	.085	13.762*	.232	.054	.212**	4.485**	.146	.021	.107	1.857
	Cinsiyet			.336*				.100				.102	
2	Uyum	.374	.140	.022	9.156*	.264	.070	.128	4.234**	.239	.057	.192**	3.419*
	Kabul/İlgi	.502	.252	-.040	9.326*	.346	.120	.134	3.761**	.373	.139	.251**	4.459*
3	Özerklik			.341*				.179*				.118	
	Kontrol			.042				-.051				.108	
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	Yakın Arkadaşlık						Atletik Yeterlik				Bütünsel Özdeğer	
		R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.306	.094	.193**	8.809*	.362	.131	.015	12.823*	.114	.013	.113	1.111
	Cinsiyet			.243**				.361*				.004	
2	Uyum	.311	.097	.053	6.025*	.370	.137	-.079	8.951*	.205	.042	.173*	2.471
	Kabul/İlgi	.382	.146	.210**	4.723*	.410	.168	.125	5.587*	.329	.108	.203**	3.354**
3	Özerklik			.070				.112				.163*	
	Kontrol			-.090				-.076				-.068	

* $p < .05$, ** $p < .01$, * $p < .001$

Tablo 3
Üniversite Öğrencilerden Elde Edilen Puanlara İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

		Akademik Başarı				Akademik Yeterlik				Sosyal Onay			
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.212	.045	-.081	3.898*	.184	.034	.181*	2.977*	.276	.076	.277*	7.016*
	Cinsiyet			.203*				.055				.010	
2	Uyum	.235	.055	-.103	3.299*	.185	.034	.016	1.988	.281	.079	-.054	4.838**
	Kabul/Özerklik	.251	.063	.099	1.865	.330	.109	.239**	3.377**	.332	.110	.179*	3.435**
3	Doğrudan Kontrol			-.001				-.180*				-.030	
	Dolaylı Kontrol			-.020				-.028				.067	
		Zihinsel Yetenek				Atletik Yeterlik				Romantik İlişkiler			
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.265	.070	.264*	6.419**	.196	.038	.140	3.394*	.224	.050	.188**	4.485*
	Cinsiyet			.060				.150				-.105	
2	Uyum	.280	.079	-.092	4.807**	.321	.103	-.256*	6.469*	.264	.070	-.141	4.219**
	Kabul/Özerklik	.366	.134	.242**	4.267**	.401	.161	.150	5.308**	.348	.121	.055	3.806**
3	Doğrudan Kontrol			-.079				-.228**				-.231**	
	Dolaylı Kontrol			.041				-.001				-.106	
		Mesleki Yeterlik				Anne-Babayla İlişkiler				Ahlaki Standartlar			
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F
1	Eğitim	.248	.061	.244*	5.558**	.193	.037	.143	3.285*	.288	.083	.211**	7.678*
	Cinsiyet			.068				.118				.178**	
2	Uyum	.249	.062	-.023	3.717**	.259	.067	.175*	4.061**	.292	.085	.051	5.259**
	Kabul/Özerklik	.283	.080	.100	2.389*	.564	.318	.560*	12.899*	.315	.099	.084	3.056**
3	Doğrudan Kontrol			-.061				-.041				.134	
	Dolaylı Kontrol			.079				.072				.012	
		Yaratıcılık				Bütünsel Özdeğer							
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	R	R ²	Beta	F	R	R ²	Beta	F				
1	Eğitim	.282	.080	.256*	7.345*	.184	.034	.181*	2.988*				
	Cinsiyet			.144				-.022					
2	Uyum	.298	.089	-.096	5.482**	.189	.036	.044	2.098				
	Kabul/Özerklik	.313	.098	.073	3.007**	.265	.070	.207*	2.083*				
3	Doğrudan Kontrol			-.030				.087					
	Dolaylı Kontrol			.065				.030					

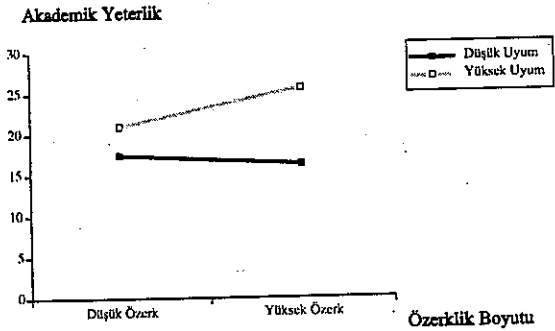
* p < .05, ** p < .01, *p < .000

Ayrıca, benlik algısı alt boyutlarına ilişkin yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi bulguları incelendiğinde, eşler arasındaki uyumun lise öğrencilerinde davranıştan hoşnut olmayı ($t = 2.535$; $p < .01$) ve bütünsel öz-değeri ($t = 2.267$; $p < .05$); üniversite öğrencilerinde ise atletik yeterliği ($t = -3.489$; $p < .01$) ve anne-babayla ilişkileri ($t = 2.333$; $p < .05$) yordamada anlamlı katkısı olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3). ABTÖ'nün kabul/ilgi boyutunun, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde akademik yeterliği ($t = 2.167$; $p < .05$), sosyal onayı

($t = 2.258$; $p < .01$) ve davranıştan hoşnut olmayı ($t = 1.925$; $p < .05$); lise öğrencilerinde ise davranıştan hoşnut olmayı ($t = 3.343$; $p < .01$), yakın arkadaşlığı ($t = 2.810$; $p < .01$) ve bütünsel özdeğeri ($t = 2.651$; $p < .01$); psikolojik özerklik boyutunun ise lise öğrencilerinde akademik yeterliği ($t = 2.387$; $p < .05$) ve bütünsel özdeğeri ($t = 2.159$; $p < .01$) yordamada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür. Ayrıca kontrol/denetleme boyutunun sadece ilköğretim dönemindeki öğrencilerin davranışlarından hoşnut olmalarını ($t = 2.629$; $p < .01$) anlamlı olarak yorda-

dığı bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinde ise kabul/ilgi ile birlikte yer alan özerklik boyutunun, akademik yeterliği ($t = 2.769$; $p < .01$), sosyal onayı ($t = 2.078$; $p < .05$), zihinsel yeteneği ($t = 2.843$; $p < .01$), anne-babayla ilişkileri ($t = 7.417$; $p < .001$) ve bütünsel özdeğeri ($t = 2.353$; $p < .01$) anlamlı düzeyde yordamıştır. Doğrudan kontrol boyutu ile akademik yeterlik ($t = -1.904$; $p < .05$), atletik yeterlik ($t = -2.484$; $p < .01$) ve romantik ilişkiler ($t = -2.466$; $p < .01$) arasındaki ilişkilerin ise ters yönde olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3).

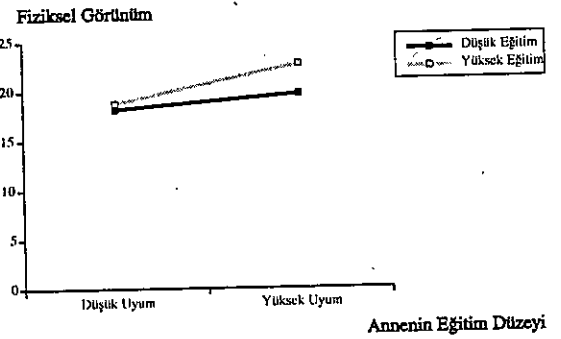
Ayrıca her yaş grubunda, hiyerarşik regresyon analizi yapılırken son aşamada yordayıcı değişkenlerin temel etkilerinden bağımsız olarak, sadece etkileşimlerinin yordayıcı etkilerini görmek için yordayıcı değişkenlerin etkileşim puanları analize dahil edilmiştir. Böylece bütün temel etkilerden bağımsız olarak bu etkileşim puanlarının katkıları görülmüştür. Etkileşim puanları iki yordayıcı değişkenin ortalama puanları çarpılarak elde edilmiş ve Aiken ve West'in (1991) önerdikleri yöntemle grafiklendirilmiştir. Aşağıda eşler arasındaki uyum ile annenin eğitim düzeyi ve anne-baba tutumunun boyutları arasındaki etkileşimlerden anlamlı olarak elde edilen sonuçlar yer almıştır.

Şekil 1. İlköğretim Dönemindeki Öğrencilerde Eşler Arasındaki Uyum ile Özerklik Boyutu Arasındaki Etkileşim

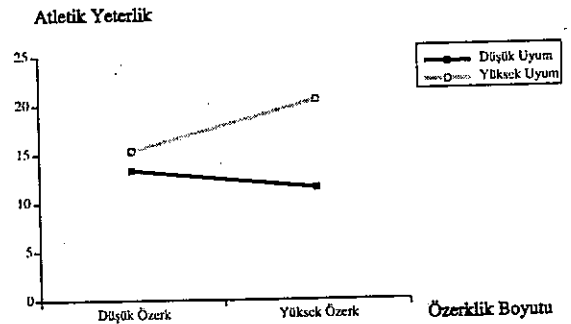
İlköğretim dönemindeki çocukların anne-babalarından algıladıkları özerk tutum ile eşler arasındaki uyumun gösterdiği etkileşim, çocuğun akademik yeterliğinin yordanmasına anlamlı katkıda bulunmak-

tadır ($t = 2.212$; $p < .05$). Şekil 1'de görüldüğü gibi algılanan özerk tutum yüksek olduğunda, ebeveynleri yüksek uyum gösteren öğrencilerin akademik yeterlik puanları ebeveynleri düşük uyum gösterenlerden daha fazladır. Ayrıca, ilköğretim dönemindeki çocukların annelerinin eğitim düzeyi ile eşler arasındaki uyumun gösterdiği etkileşim çocuğun fiziksel görünümünün yordanmasına anlamlı katkıda bulunmaktadır ($t = -2.018$; $p < .05$). Anılan etkileşim Şekil 2'de gösterilmektedir. Buna göre annenin eğitim düzeyinin yüksek olduğu durumda, ebeveynleri yüksek uyum gösteren öğrencilerin fiziksel görünümüne ilişkin algıları ebeveynleri düşük uyum gösterenlerden daha fazladır.

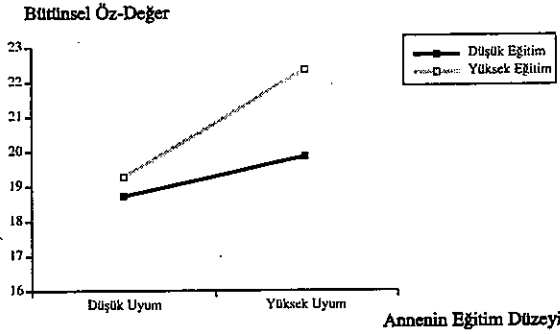

Şekil 2. İlköğretim Dönemindeki Öğrencilerde Eşler Arasındaki Uyum ile Annenin Eğitim Düzeyi Arasındaki Etkileşim

Lise öğrencilerinin anne-babalarından algıladıkları özerk tutum ile eşler arasındaki uyumun gösterdiği etkileşim çocuğun atletik yeterliğinin yordan-

Şekil 3. Lise Öğrencilerinde Eşler Arasındaki Uyum ile Özerklik Boyutu Arasındaki Etkileşim

Şekil 4. Üniversite Öğrencilerinde Eşler Arasındaki Uyum ile Annenin Eğitim Düzeyi Arasındaki Etkileşim

masına anlamlı katkıda bulunmaktadır ($t = 1.976$; $p < .05$). Şekil 3 'de görüldüğü gibi özerk tutum yüksek olduğunda, ebeveynleri yüksek uyum gösteren öğrencilerin atletik yeterliğine ilişkin algıları ebeveynleri düşük uyum gösterenlerden daha fazladır.

Üniversite öğrencilerinde ise annenin eğitim düzeyi ile eşler arasındaki uyumun gösterdiği etkileşim, gençlerin bütünsel özdeğerinin yordanmasına anlamlı katkıda bulunmaktadır ($t = 1.929$; $p < .05$). Bu etkileşim Şekil 4'de gösterilmektedir. Annenin eğitim düzeyinin yüksek olduğu durumda, ebeveynleri yüksek uyum gösteren öğrencilerin bütünsel özdeğerine ilişkin algıları ebeveynleri düşük uyum gösterenlerden daha fazladır.

Tartışma

Bulgular, eşler arasındaki uyum ile ilköğretim ve üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkinin yaşa göre farklılaştığını göstermiştir. Lise öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum ile anne-baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. İlköğretim dönemindeki öğrencilerde eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi arasındaki; üniversite öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi/özerklik arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Eşler arasındaki uyum arttıkça anne-babanın çocuğuna gösterdiği ilginin de artması ve çocuğun anne-babası tarafından gösterilmiş olan ilgiyi farketmesi, ilgili literatürle tutarlıdır.

(Erel ve Burman, 1995; Ensign ve ark., 1998; Fauber ve Long, 1991; Tschann ve ark., 1990). Araştırmamızda elde edilen bulgunun, giriş bölümünde açıklanan "yayılmı hipotezi" ne destek sağladığı ileri sürülebilir. Anılan hipoteze göre evlilik ilişkisi mutlu, güvenli ve destekleyici olan ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarına evlilik ilişkisi olumsuz olan ebeveynlere göre daha duyarlıdır ve onlara her yönden ilgi göstermeye çalışırlar.

Akademik başarıya ilişkin bulgular incelendiğinde, ilköğretim döneminde annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun akademik başarısının da arttığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgu konuya ilişkin diğer araştırma bulgularıyla paraleldir (Brody ve Flor, 1998; Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1992). Eğitim düzeyi yüksek olan anneler çocuğun okula ilişkin faaliyetlerine eğitim düzeyi düşük annelere göre daha aşinadırlar ve bu faaliyetlere daha çok katılırlar. Aynı zamanda annenin eğitim düzeyinin artması bir ölçüde ailenin refah düzeyinin bir göstergesi olarak düşünülürse, bu ilişkiyi sadece annenin eğitimi çerçevesinde düşünmemek daha doğru olacaktır. Çocuğa sağlanan zengin fiziksel ve sosyal çevre akademik başarıyı arttıran faktörler olarak görülebilir. Lise ve üniversite öğrencilerinde ise cinsiyetin akademik başarıyı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Kız öğrencilerin akademik başarı puanı, erkek öğrencilerin akademik başarı puanından daha yüksektir. Yapılan diğer çalışmalarda da kız öğrencilerin akademik başarısının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kurdek ve Fine, 1994; Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1989; 1991; 1994). Ayrıca lise öğrencilerinin algıladıkları özerklik arttıkça, akademik başarılarının da arttığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarda da algılanan özerkliğin yüksek olmasının hem ergenin uyumu hem de akademik başarısı ile olumlu yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1991).

Araştırmada incelenen önemli değişkenlerden biri olan eşler arasındaki uyumun ise, lise ve üniversite öğrencilerinde benlik algısının sadece bazı boyutlarını tek başına anlamlı düzeyde yordadığı görül-

müştür. Eşler arasındaki uyum arttıkça ergenlerin genel olarak kendi davranış biçimlerinden de hoşnut oldukları görülmektedir. Bir başka deyişle, anne-babası arasındaki uyum arttıkça, ergenler kendileriyle daha barışık, hayatta kendileri için çizdikleri yoldan daha hoşnut ve kişiliklerinden daha memnun olmaktadır. Eşler arasındaki uyum ile ergenlerin uyumu arasındaki ilişkiye işaret eden araştırmalarda eşler arasındaki ilişkiye arttıkça, davranış ve uyum problemlerinin azaldığı bulunmuştur (Borrine ve ark., 1991; Garber, 1991; Grych ve Fincham, 1990). Uyum düzeyi yüksek olan ergenlerin ise genellikle kendilerinden ve davranışlarından hoşnut oldukları ileri sürülebilir. Ancak ergenlik döneminde aile içi uyumun, ergenin çeşitli alanlarda kendini yeterli hissetmesi ile farklı biçimlerde ilişkili olduğu söylenebilir. Şöyle ki, eşler arasındaki uyum azaldıkça, gençler kendilerini atletik olarak daha yeterli hissetmişlerdir. Muhtemelen evdeki çatışmaya maruz kalan gençler kendilerini tamamiyle dış çevreye yönlendirerek ve sporla ilgili faaliyetlerle uğraşarak bu durumu başka bir alanda telafi etmeye çalışmaktadırlar. Bu da onların kendilerine olan güvenlerini bir ölçüde sürdürmelerini, sporda ve fiziksel beceri gerektiren faaliyetlerde kendilerini yeterli hissetmelerini sağlıyor olabilir. Ayrıca bu çalışmada eşler arasındaki uyum arttıkça, gençlerin anne-babasıyla olan ilişkilerini daha olumlu algıladıkları görülmüştür. Gençlerin anne-babayla ilişkilerine ait algıları, kendilerini anne ve babasının yanında ne kadar rahat ve güvenli hissettiklerini ve aynı zamanda onlarla ne kadar iyi anlaştıklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla anılan bulgu, bu çalışmada daha önce belirtilen eşler arasındaki uyum ile üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkide elde edilen sonuçlarla tutarlı olarak "yayılma hipotezi" ni ve konuya ilişkin diğer bulguları desteklemiştir (Booth ve Amato, 1994; Ensign ve ark., 1998; Erel ve Burman, 1995; Tschann ve ark., 1990). Evlilik ilişkisinde artan uyum, olumlu ebeveyn-çocuk etkileşimine yol açmaktadır.

Ayrıca çalışmanın diğer değişkeni olan anne-baba tutumlarının her üç yaş grubunda da benlik algı-

sının çeşitli boyutlarını yordamada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür. Bu durum yaşa göre farklılaşmaktadır. İlköğretim dönemindeki çocukların anne-baba tutum ölçeğinin kabul/ilgi boyutundan, lise öğrencilerinin psikolojik özerklik boyutundan ve üniversite öğrencilerinin kabul/ilgi/özerklik ve doğrudan kontrol boyutundan aldıkları puanların akademik yeterliği yordamada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür. Anılan bulgular bu konuda yapılan araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Lamborn ve ark., 1991; Phares ve Renk, 1998; Steinberg ve ark., 1989; 1992; Steinberg ve ark., 1994). Ebeveynlerini daha ilgili ve yakın olarak algılayan çocukların akademik yeterlik puanları da daha yüksektir. Okul çağındaki çocuklar anne-babasından, öğretmenlerinden yaptıkları her şey için onay almak isterler, onlar tarafından sevilme ve ilgi görmek isterler. Dolayısıyla ilkökul çağındaki çocuklar için anne-babası tarafından gösterilen ilgi önemli iken, daha önce de vurguladığı gibi ergenlik dönemindekiler için özerklik daha önemlidir. Örneğin Steinberg ve ark. (1989) tarafından yapılan çalışmada ergenlik döneminde anne-baba tutumunun psikolojik özerklik boyutunun akademik yeterlik açısından en önemli boyut olduğu belirtilmiştir. Ergenin bireyselliğini ifade etmede cesaretlendirilmesi, okul başarısına ilişkin algısını da daha olumlu değerlendirmesine yol açmaktadır. Üniversite öğrencilerinin ise anne ve babasıyla olan iletişimlerinin olumlu olması onların çeşitli alanlarda kendilerini yeterli hissetmelerinde çok önemlidir. Anne ve babasını ilgili ve bireyselliğini destekleyici, teşvik edici olarak algılayan öğrenciler, çalışmalarında ve derslerinde de kendilerini daha başarılı algılamaktadırlar. Benzer şekilde, ebeveynlerini demokratik olarak algılayan gençlerin akademik yeterliklerinin, demokratik olarak algılamayanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür (Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1994). Ancak demokratik tutum kontrolü de içermekle birlikte çalışmamızda üniversite öğrencilerinin anne-babalarından algıladıkları doğrudan kontrol ile akademik yeterlik arasında ters yönde bir ilişki gözlenmektedir. Örneğin, gece arkadaşlarıyla dışarı çıkmalarının belli saatlerle sınırlandırıldığını ifade eden

gençler, bu kadar sıkı kontrol altında tutulmayanlara göre kendilerini derslerinde ve çalışmalarında daha başarısız algılamaktadırlar. Anne-babanın kontrolü ilköğretim dönemindeki çocukların akademik yeterliği ile olumlu yönde ilişkililikten, üniversite öğrencilerinde anne-babanın doğrudan kontrolü gençlerin çeşitli alanlarda kendilerini olumsuz algılamalarına yol açmaktadır.

Ayrıca bu çalışmada ilköğretim dönemindeki çocuklarda algılanan ilgi ve kontrolün, lise öğrencilerinde ise sadece algılanan kabul/ilginin davranıştan hoşnut olmanın en iyi yordayıcıları olarak bulunması gelişimsel açıdan yorumlanabilir. İlköğretim dönemindeki çocuklarda davranıştan hoşnut olmayı anlamlı olarak yordayan değişkenler çocukların algıladıkları ilgi ve kontrol boyutlarıdır. Bir başka deyişle, çocuk tarafından algılanan ebeveyn ilgisi ve kontrolü ne kadar yüksekse çocuklar kendi davranışlarını o kadar çok beğenmekte ve farklı ortamlarda gerektiği gibi davrandıklarını ifade etmektedirler. Anne-babasının tutumunu demokratik olarak algılayan çocuklar kendi davranış biçimlerinden hoşnut olduklarını, genellikle doğru şeyi yaptıklarına inandıklarını ve kendi başlarına da doğru davranışta bulduklarını belirtmişler ve dolayısıyla kendilerinin davranış biçimlerini daha olumlu algılamışlardır. Genel olarak bilindiği gibi, demokratik tutumda anne ve babanın çocuğuyla kurduğu açık ve net iletişim çocuğun doğru davranış biçimlerini içselleştirmesine, yeterliğe ve olumlu sosyal davranışlara yol açmaktadır (Güven, 1994; Karadayı, 1994; Maccoby ve Martin, 1983; Shaffer, 1993; Steinberg ve ark., 1989). Bu çalışmada ayrıca anne ve babalarını daha ilgili olarak algılayan lise öğrencilerinin kendi davranış biçimlerinden daha hoşnut oldukları ortaya çıkmıştır. Anılan bulgu, anne-baba tutumları ile ergenlerin davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bulgularıyla tutarlıdır (Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1989; 1992).

Ayrıca lise ve üniversite öğrencilerinde algılanan kabul/ilgi ve özerkliğin bütünsel özdeğeri yordamada anlamlı katkılarının olması, anne ve babadan algılanan destek, ilgi ve özerkliğin artmasıyla gençlerin

benlik değerine ilişkin olumlu yöndeki algılarının da arttığını göstermiştir. Sıcak ve olumlu ebeveynler çocuklarına kendilerinin değerli ve yeterli olduğunu hissettirdikleri için, çocuklar kendileri hakkında olumlu değerlendirmeler yapmaktadırlar (Amato, 1986; Berk, 1996; Maccoby ve Martin, 1983; Nurmi ve Pullianen, 1991; Sümer ve Güngör, 1999; Taris ve Bok, 1997; Weiss ve Schwarz, 1996). Tüm bu bulgular, ergenlik ve gençlik dönemindeki olumlu benlik değerinin gelişiminde, ebeveynlerin çocuklarına kendilerini ifade etmede ve bireyselliklerini ortaya koymada teşvik edici davranmalarının ve aynı zamanda onlara karşı ilgilerini sürdürmelerinin önemli olduğunu göstermektedir.

Eşler arasındaki uyum etkileşime girdiği diğer bazı değişkenlerle birlikte, özellikle çocuklarda akademik yeterlik ve fiziksel görünümle, ergenlerde atletik yeterlikle ve üniversite öğrencilerinde de bütünsel özdeğer ile ilişkili bulunmuştur. Böylece, eşler arasındaki uyumun benlik algısının çeşitli alt boyutlarıyla doğrudan ilişkili olmadığı halde, dolaylı biçimde ilişkili olduğu söylenebilir. Genel olarak grafikler incelendiğinde, Şekil 1 ile Şekil 3 ve Şekil 2 ile Şekil 4 arasındaki benzerlikler dikkat çekmektedir. Eşler arasındaki uyum ile anne-babadan algılanan özerklik arasındaki etkileşim ilköğretim dönemindeki çocukların akademik yeterliğine ilişkin, lise öğrencilerinin ise atletik yeterliğine ilişkin algılarını benzer şekilde yordamaktadır. Bir başka deyişle, algılanan özerklik düşük olduğunda, ebeveynleri yüksek ve düşük uyum gösteren öğrencilerin akademik ve atletik yeterliğe ilişkin algıları değişmezken; algılanan özerklik yüksek olduğunda, ebeveynleri yüksek uyum gösteren öğrencilerin yeterlikleri ebeveynleri düşük uyum gösterenlerden daha fazladır. Eşler arasındaki uyumun yüksek olduğu durumda, çocuğun özerkliğinin akademik yeterlikle ilişkili olması, ailede herşey yolunda giderken çocuğun kendini özerk olarak, yani genel olarak değer verilen ayrı ve yetkin birey olarak algılaması akademik açıdan da kendini yeterli olarak algılamasında rol oynuyor olabilir. Literatürle tutarlı olarak, bu çalışmada hem ilköğretim hem de lise öğrencilerinde elde edilen iki de-

ğişken arasındaki etkileşim, eşler arasındaki uyumun çocuğun bazı alanlardaki yeterliği ile olan ilişkisinde anne-baba tutumunun da önemli olduğunu göstermektedir (Erel ve Burman, 1995; Fauber ve Long, 1991; Fincham, 1998). Bu durum, temel eğitim çağındaki çocuklar için akademik yeterliğin, gençlerde ise atletik yeterliğin daha önemli olduğu yolundaki gelişimsel bulgulara dolaylı destek sağlamaktadır (Berk, 1996; Harter, 1985; 1988; Steinberg ve ark., 1989). Ayrıca eşler arasındaki uyum ile annenin eğitim düzeyi arasındaki etkileşim ilköğretim dönemindeki çocukların fiziksel açıdan kendilerine ilişkin algılarını, üniversite öğrencilerinde ise genel olarak kendilerini ne derece sevdiğikleri ve kendilerinden ne derece memnun olduklarına ilişkin algılarını benzer şekilde yordamaktadır. Bu ifade açılacak olursa, eşler arasındaki uyum yüksek olduğunda eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının kendilerini dış görünüşleri açısından daha olumlu değerlendirdikleri, eğitim düzeyi yüksek anneleri olan gençlerin ise kendilerinden ve yaşamlarından eğitim düzeyi düşük anneleri olanlara göre daha memnun oldukları görülmüştür. Hem annenin eğitim düzeyinin yüksek olması hem de eşlerin uyumlu olması, çocukların ve gençlerin kendilerini daha olumlu algılamalarına yol açmaktadır. Elde edilen etkileşim sonuçları, eşler arasındaki uyum ile benlik algısının boyutları arasındaki dolaylı ilişkilere işaret etmektedir. Nitekim son yıllarda yapılan bazı çalışmalarda eşler arasındaki uyumun çocuğun bazı psikolojik sonuç değişkenlerini dolaylı olarak etkilediği ve anne-baba tutumunun ara değişken olduğu belirtilmiştir (Erel ve Burman, 1995; Fincham ve ark., 1994; Harold ve ark., 1997). Anılan çalışmalarda, eşler arasındaki uyum ile çocuğun uyumu arasındaki doğrudan ve dolaylı etkiler, yapısal eşitlik modeli (structural equation modeling) kullanılarak birarada incelenmiştir (Jöroskog ve Sörbom, 1989). Bu doğrultuda ileride yapılacak olan çalışmalarda eşler arasındaki uyum, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun davranışları arasındaki ilişkilerin doğrudan ve dolaylı etkileri de içine alacak bir model çerçevesinde incelenmesi daha aydınlatıcı sonuçlara ulaşmak için önemli görülmektedir.

Ayrıca çalışmamızda çocukların anne-baba tutumlarına ilişkin algıları anne ve baba için ayrı ayrı değil, birlikte incelenmiştir. Bunun nedenlerinden birisi anne-baba tutum ölçeği kullanılarak yapılan çalışmaların çoğunda, çocukların anne ve babaları için ölçekten aldıkları puanların ortalamalarının hemen hemen aynı olmasıdır (Lamborn ve ark., 1992; Steinberg ve ark., 1992). Benzer şekilde, ülkemizde Şümer ve Güngör (1999) tarafından yapılan çalışmada çocukların anne-baba tutumlarına ilişkin algıları anne ve baba için ayrı ayrı ölçülmüş olmasına rağmen, babalar annelere göre daha otoriter ve izin verici algılansa da, aralarındaki farklılığın anlamlı olmadığı görülmüştür. Bütün bu bilgilere rağmen, daha sonra anne-baba tutumlarını incelemek üzere yapılacak olan çalışmalarda, kız ve erkek çocukların anne ve babalarına ilişkin algılarının karşılaştırılması daha doğru genellemeler yapmak için önemli görülmektedir.

Yapılan çalışmada temel değişken olmamasına rağmen, annenin eğitim düzeyinin, çocukların çeşitli alanlardaki yeterliği ile olumlu ve güçlü ilişkisi olduğu bulunmuştur. Yazılı kaynaklar incelendiğinde de annenin eğitim düzeyinin çocuğun davranışlarıyla olumlu düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür (Brody ve ark., 1986; Brody ve Flor, 1998; Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1992). Batı literatüründeki diğer bulgulara da paralel olan bu bulgu ülkemizde yürütülen Erken Destek Projesi'nin (Kağıtçıbaşı, 1998) sonuçları çerçevesinde değerlendirilebilir. Anılan projeye ilişkin bulgular annenin eğitiminin, çocukların genel gelişiminde olumlu etkileri olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kağıtçıbaşı, 1998). Dolayısıyla, annenin bilinçlendirilmesinin ve eğitim düzeyinin yüksek olmasının doğrudan ya da dolaylı biçimde çocukların hem bilişsel hem de sosyal gelişimleri üzerinde olumlu etkilere yol açtığının bilinmesi, toplumu bilinçlendirmede ve sosyal politikaların oluşturulmasında dikkate alınmalıdır.

Kaynaklar

- Aiken, L. S., & West, S.G. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interactions*. Newbury Park, CA: Sage
Amato, P. R. (1986). Marital conflict, the parent-child

- relationship, and child self-esteem. *Family Relations*, 35, 403-410.
- Amato, P. R., & Keith B. (1991). Consequences of parental divorce for children's well-being. A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110, 26-46.
- Amato, P. R., & Rezac, S.J. (1994). Contact with nonresident parents, interparental conflict, and children's behavior. *Journal of Family Issues*, 15, 191-207.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4, 99-102.
- Beer, J. (1989). Relationship of divorce to self-concept, self-esteem and grade point average of fifth and sixth grade school children. *Psychological Reports*, 65, 1379-1383.
- Belsky, J. (1981). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology*, 17, 3-23.
- Belsky, J., Youngblade L., Rovine M., & Volling B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 5, 487-498.
- Berk, L. E. (1996). *Infants, children and adolescents*. Boston: Allyn and Bacon Company.
- Booth, A., & Amato, P.R. (1992). Parental marital quality, parental divorce, and relations with parents. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 21-34.
- Borrine, M. L., Handal P.J., Brown N. Y., & Searight, H.R. (1991). Family conflict and adolescent adjustment in intact, divorced, and blended families. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 753-755.
- Brody, G. H., & Flor, D. L. (1998). Maternal resources, parenting practices, and child competence in rural, single-parent African American families. *Child Development*, 69, 803-816.
- Brody, G. H., Pillegrini A. D., & Siegal, I.E. (1986). Marital quality and mother-child and father-child interactions with school-aged children. *Developmental Psychology*, 22, 291-296.
- Burman, B., John R. S., & Margolin, G. (1987). Effects of marital and parent-child relations on children's adjustment. *Journal of Family Psychology*, 1, 91-108.
- Darling, N., & Steinberg, I. (1993). Parenting style as a context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Davies, P. T., & Cummings, E.M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387-411.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P.L., Leiderman, P.H., Roberts, D.F., & Frailligh, M.J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244-1257.
- Emery, R. E., Fincham, F.D., & Cummings, E.M. (1992). Parenting in context: Systematic thinking about parental conflict and its influence on children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 909-912.
- Ensign, J., Scherman, A., & Clark, J.J. (1998). The relationship of family structure and conflict to levels of intimacy and parental attachment in college students. *Adolescence*, 33, 575-582.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.
- Fauber, R. L., & Long, N. (1991). Children in context: The role of the family in child psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 813-820.
- Fincham, F. (1998). Child development and marital relations. *Child Development*, 69, 543-574.
- Fincham, F. D., & Osborne, L.N. (1993). Marital conflict and children: Retrospect and prospect. *Clinical Child Psychology*, 13, 75-88.
- Fişiloğlu, H., & Demir, A. (1997). *Türk Örnekleminde Çiftler Uyum Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması* (Yayınlanmamış Veri).
- Fulgini, A. J. (1998). Authority, autonomy, and parent-adolescent conflict and cohesion: A study of adolescents from Mexican, Chinese, Flippino, and European backgrounds. *Developmental Psychology*, 34, 782-792.
- Garber, R. J. (1991). Long-term effects of divorce on self-esteem of young adults. *Journal of Divorce and Remarriage*, 17, 131-137.
- Goldberg, W. A., & Eastbrooks, M. A. (1982). The role of marital quality in toddler development. *Developmental Psychology*, 20, 504-514.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M., & Deci, E. L. (1991). Inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of Educational Psychology*, 83, 508-517.
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective. The children's perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.
- Güven, A. (1996). Farklı eğitim izleyen öğrencilerde algılanan ana-baba öğretmen tutumlarının benlik kavramına etkisi. *VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. (Eds: Y. Topsever ve M. Göregenli, p.p: 149-164), Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Güvenç, B. G. (1996). Kız ve erkek üniversite öğrencilerinin ailede toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları ve benlik algısı. *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi* (3P), 4 (4), 260-267.
- Harter, S. (1985). *Manual for the Self-Perception Profile for Children*. University of Denver.
- Harter, S. (1988). *Manual for the Self-Perception Profile for Adolescents*. University of Denver.
- Holden, G. W., & West, M. J. (1989). Proximate regulation by mothers: A demonstration of how differing styles affect young children's behavior. *Child Development*, 60, 64-69.
- Horal, G. T., Fincham, F.D., Osborne, L. N., & Conger, R.D. (1997). Mom and dad are at it again: Adolescent

- perceptions of marital conflict and adolescent psychological distress. *Developmental Psychology*, 33, 333-350.
- İlkin, Z. (1997). *İlkokul Çağındaki Çocuklarda Kendilik Algısı*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jennings, A. M., Salts, C. J., & Smith, T. A. (1991). Attitudes toward marriage: Effects of parental conflict, family structure, and gender. *Journal of Divorce and Remarriage*, 17, 67-79.
- Jouriles, E. N., Murphy, C. M., & O'leary, K. D. (1989). Interspousal aggression, marital discord and child problems. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 453-455.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1989). *Lisrel 7: A guide to the Program and Applications*. Chicago: Statistical Package for the Social Sciences.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Altan Matbaacılık Ltd. Şti.
- Karadayı, F. (1994). Üniversite gençlerinin algılanan anababa tutumları, anababayla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleri ile bağlantısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(32), 15-25.
- Kleinman, S. L., Handal, P. J., Enos, D., Searight, H. R., & Ross, M. J. (1986). Relationship between perceived family climate and adolescent adjustment. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18, 351-359.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Long, N., Forehand, R., Fauber, R., & Brody, G. (1987). Self-perceived and independently observed competence of young adolescents as a function of parental marital conflict and recent divorce. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15, 15-27.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Eds.). *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* (pp. 1-101) New York: Wiley.
- Neemann, J., & Harter, S. (1986). *Manual for the Self-Perception Profile for College Students*. University of Denver.
- Nurmi, J. E., & Pullianiaen, H. (1991). The changing parent-child relationship, self-esteem and intelligence as determinants of orientation to the future during early adolescence. *Journal of Adolescence*, 14, 35-51.
- Phares, V., & Renk, V. (1998). Perceptions of parents: A measure of adolescents' feelings about their parents. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 646-659.
- Shaffer, D. R. (1993). *Developmental psychology: Childhood and adolescence*. California: Brooks/ Cole Publishing Company.
- Spainer, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-27.
- Steinberg, L., Elmen, J., & Mounts, N. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60, 1424-1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, 754-770.
- Steinberg, L., Lamborn, S. M. Dornbusch, S., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., & Dornbusch, S. M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal Research on Adolescence*, 1, 19-36.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-63.
- Şahin, D., & Güvenç, G. B. (1996). Ergenlerde aile algısı ve benlik algısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(38), 22-32.
- Taris, T. W., & Bok, I. A. (1997). Parenting environment and scholastic achievement during adolescence: A retrospective study. *International Journal of Adolescence and Youth*, 6, 223-244.
- Tschann, J. M., Johnston, J. R., Kline, M., & Wallerstein, J. S. (1990). Family process and children's functioning after divorce. *Journal of Marriage and The Family*, 51, 431-444.
- Weiss, L. H., & Schwarz, J. C. (1996). The relationship between parenting types and older adolescents' personality, academic achievement, and substance use. *Child Development*, 67, 2101-2114.
- Wierson, M., Forehand, R., & Mccombs, A. (1988). The relationships of early adolescent functioning to parent-reported and adolescent-perceived interparental conflict. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 16, 707-718.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

Ekler

Ek 1

İlköğretim Dönemindeki Öğrenciler İçin Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	1.Anne Eğitim	2.Baba Eğitim	3.Cinsiyet	4.Anne Uyum	5.Baba Uyum	6.Kabul/İlgi	7.Özerklik	8.Kont/Denet.	9.Akademik Yeterlik	10.Sosyal Onay	11.Atletik Yeterlik
1.	-										
2.	.64**	-									
3.	-.11	-.11	-								
4.	.07	-.04	.03	-							
5.	.05	-.05	.02	.81**	-						
6.	.22**	.21**	-.13	.15*	.21**	-					
7.	.17*	.17*	-.13	.05	.02	.16*	-				
8.	-.02	-.00	-.17*	.04	.01	.06	.01	-			
9.	.30**	.24**	-.08	.04	.10	.23**	.12	.03	-		
10.	.17*	.13	-.14	.03	.07	.21**	.04	.06	.35**	-	
11.	.13	.09	.04	.03	.07	.06	.01	-.01	.36**	.27**	-
12.	.18*	.18*	-.21**	.04	.06	.09	.08	.10	.29**	.44**	.29**
13.	.10	.01	-.19**	.04	.07	.19*	.03	.22**	.34**	.23**	.10
14.	.24**	.25**	-.14	.06	.13	.17*	.07	.04	.39**	.46**	.25**
15.	.44**	.48**	-.15*	-.03	.04	.20**	.17*	.09	.38**	.28**	.15*
Değişken	12.Fiziksel Görünüm	13.Davranış Hoşnut Olma	14.Bütünsel Özdeğer	15.Akademik Başarı							
12	-										
13	.24**	-									
14	.59**	.38**	-								
15	.19**	.19**	.35**	-							

*p < .05, ** p < .01

Ek 2

Lise Öğrencileri için Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	1.Anne Eğitim	2.Baba Eğitim	3.Cinsiyet	4.Anne Uyum	5.Baba Uyum	6.Kabul/İlgi	7.Özerklik	8.Kont/Denet.	9.Akademik Yeterlik	10.Sosyal Onay	11.Aletik Yeterlik
1.	-										
2.	.55**	-									
3.	.02	-.06	-								
4.	-.16*	-.09	-.03	-							
5.	-.15	-.15	.04	.82**	-						
6.	.21**	.13	-.02	.12	.18*	-					
7.	.02	.01	-.13	.09	-.03	-.01	-				
8.	-.14	-.11	-.47**	-.04	-.06	.07	-.10	-			
9.	.21**	.18*	-.10	.09	.08	.18*	.21**	-.04	-		
10.	.14	.14	-.13	-.02	.02	.15*	.10	-.13	.34**	-	
11.	.02	.09	.36**	-.09	.01	.09	.06	-.23**	.22**	.12	-
12.	.13	.09	.05	.07	.12	.19*	.12	-.13	.29**	.39**	.32**
13.	.11	.05	-.10	.17*	.09	.30**	.12	.11	.38**	.18*	.20**
14.	-.05	-.03	.08	.04	.12	.09	.11	-.15*	.31**	.35**	.18*
15.	.17*	.04	-.01	.05	.14	.13	.10	-.13	.28**	.47**	.27**
16.	.19*	.09	-.24**	.03	.05	.24**	.11	.03	.17*	.50**	.07
17.	.11	.05	.01	.15*	.16*	.23**	.18*	-.09	.41**	.42**	.23**
18.	.08	.11	-.36**	.02	-.02	-.02	.38**	.14	.37**	.12	-.08

Değişken	12.Fiziksel Görünüm	13.Davranış Hoşnut Olma	14.Mesleki Yeterlik	15.Romantik Çekicilik	16.Yakın Arkadaşlık	17.Bütünsel Özdeğer	18.Akademik Başarı
12	-						
13	.35**	-					
14	.31**	.18*	-				
15	.40**	.22**	.34**	-			
16	.33**	.24**	.31**	.44*	-		
17	.66**	.43**	.29**	.38**	.38**	-	
18	.04	.20**	.08	.12	.11	.20**	-

*p < .05, **p < .01

Ek 3

Üniversite Öğrencileri İçin Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	1.Anne Eğitim	2.Baba Eğitim	3.Cinsiyet	4.Anne Uyum	5.Baba Uyum	6.Kabul/Özerk.	7.Doğ. Kontrol	8.Dolaylı Kontrol	9.Akad. Yeterlik	10.Sosyal Onay	11.Atletik Yeterlik
1.	-										
2.	.58**	-									
3.	-.09	-.06	-								
4.	.11	.08	.05	-							
5.	.10	.06	.08	.75**	-						
6.	.36**	.22**	-.22**	.32**	.32**	-					
7.	-.15*	-.04	-.58**	-.01	.01	-.06	-				
8.	-.01	.04	-.22**	.04	.10	.10	.18*	-			
9.	.18*	.05	.04	.04	.08	.26**	-.20**	-.04	-		
10.	.28**	.23**	-.02	-.02	.05	.22**	-.09	.06	.33**	-	
11.	.13	.19*	.14	-.23**	-.16*	.09	-.28**	-.05	.08	.30**	-
12.	-.06	.14	-.10	-.19*	-.06	-.02	.03	.04	.07	.27**	.30**
13.	.24**	.07	.05	.01	.04	.15*	-.13	.06	.37**	.35**	.20**
14.	.20**	.12	-.12	-.12	-.10	.12	-.13	-.10	.20**	.42**	.32**
15.	.14	.03	-.06	-.01	-.02	.28**	-.06	.04	.29**	.58**	.17*
16.	.24**	.21**	.12	-.06	.05	.10	-.15*	.02	.22**	.48**	.35**
17.	.15*	.22**	-.13	.18*	.18*	.56**	-.04	.13	.17*	.30**	.10
18.	.23**	.11	-.20**	.06	.09	.18*	.15	.06	.13	.37**	.00
19.	.26**	.07	.04	-.06	.02	.25**	-.16*	.03	.45**	.37**	.33**
20.	.20**	.22**	-.15*	.00	.02	.14	.01	.06	.15	.47**	.15*
21.	.18*	.10	-.04	.06	.08	.23**	.02	.05	.32**	.55**	.14
22.	-.06	-.11	-.20**	.08	.12	.12	.11	.04	.07	-.02	-.19*

Değişken	12.Fiziksel Görünüm	13.Mesl. Yeterlik	14.Rom. Çekicilik	15.Yakın Arkadaş.	16.Yarat.	17.Ana-Baba İliş.	18.Ahlak Standart.	19.Zihin. Yetenek	20..Mizah Anlayışı	21.Bütün. Özdeğer	22.Akad. Başarı.
12	-										
13	.10	-									
14	.25**	.27**	-								
15	.25**	.23**	.28**	-							
16	.20**	.48**	.40**	.22**	-						
17	.04	.12	.03	.21**	.15*	-					
18	.03	.23**	.13	.27**	.24**	.14	-				
19	.06	.48**	.39**	.30**	.53**	.21**	.23**	-			
20	.14	.27**	.23**	.37**	.32**	.17*	.12	.18*	-		
21	.23**	.44**	.35**	.40**	.37**	.22**	.40**	.49**	.30**	-	
22	-.05	.05	-.07	.01	-.07	.11	.15*	.02	-.09	.04	-

*p < .05, **p < .01

Summary

The Relationship Between Marital Adjustment, Parenting Style and Self - Perception of Children from Different Age Groups

Ayşen Yılmaz*

Hacettepe Üniversitesi

Recent research has clearly indicated that marital adjustment and parent-child relationship are associated with children's behavioral outcomes (e.g. Erel & Burman, 1995; Fauber & Long, 1991; Fincham, 1998; Fincham ve Osborne, 1993; Harold *et al.*, 1997). These studies emphasize on the parent-child relationship as a critical mechanism in respect to the link between marital quality and child development. That is, every individual and every relationship within the family affects every other individual and relationship through pathways of reciprocal influence (Belsky, 1981). To understand these reciprocal influence, relationship between marital adjustment and children's behavioral outcomes, parent-child relationship and children's behavioral outcomes, and finally, marital adjustment and parent-child relationship have been investigated by previous research. Thus, parents who have satisfying and supportive marital relationship will be more available to respond sensitively to the needs of their child (Erel & Burman, 1995; Fauber & Long, 1991). Results of many investigations are consistent with the spillover hypothesis, which states that when the quality of marriage is poor, difficulties may spill over the parent-child relationship (Erel & Burman, 1995; Fincham, 1998; Harold *et al.*, 1997).

There is an increasing concern about the impact of marital relationship on children. The links between marital discord and children's psychological problems have been reported by

various authors (e.g. Amato & Rezac, 1994; Grych, *et al.*, 1992; Jennings, *et al.*, 1992). Furthermore, children's behavioral outcomes such as social competence (Long, Forehand, Fauber & Brody, 1987), academic competence (Long, *et al.*, 1987; Wiersen, Forehand & McCobs, 1988), GPA (Long *et al.*, 1987; Beer, 1989), and self-esteem (Beer, 1989; Garber, 1991) have been examined in relation with marital adjustment.

Parent-child relationship and children's behavioral outcomes were investigated in many studies. Several recent studies have utilized Baumrind's typological models of parenting (authoritative, authoritarian and permissive) to explain variations in patterns of development of children, including academic achievement, psychosocial development and behavioral problems (e.g., Dornbusch *et al.*, 1987; Lamborn *et al.*, 1991; Steinberg *et al.*, 1989, 1991). Two dimensions of parental behaviors support and pressure, have been identified as important influences on social competence (e.g., Baumrind, 1978; Maccoby & Martin, 1983). Baumrind (1978) found that good adjustment in children was associated with parents who use consistent and firm discipline and who are warm and supportive. This combination was labeled as authoritative parenting style (Baumrind, 1978). Recently, Steinberg and his colleagues have suggested that three specific components of authoritativeness contributing to prosperous psychological development and school success.

Those are parental acceptance or warmth, behavioral supervision and strictness, and psychological autonomy granting (Steinberg *et al.*, 1989, 1991). Elementary school children's perceptions of parental acceptance and parental support correlate positively with children's self-esteem (Amato, 1989; Maccoby & Martin, 1983). In addition to that, warm, loving, and caring parenting styles were associated with a longer stay at school (Taris & Bok, 1997).

In summary, if the marital satisfaction between couples is high and parent-child interactions are positive, children evaluate themselves more positively and their self-perception would be higher. Surprisingly, only a few studies investigated the relation between marital quality, parent-child interaction and children's psychological outcomes altogether (Amato, 1986; Fincham & Osborne, 1993; Harold *et al.*, 1997). The aim of the present study was to explore the relationship between marital adjustment and parent-child relationship with different level of self perception and academic achievement of children from different age groups. Educational level of mothers and gender of children were included as demographic variables. The present study explored the association between marital adjustment and parenting style in Turkish culture. In addition to that, predictive power of marital adjustment, child's perceptions of parenting style, educational level of mother, and children's gender on self perception and academic achievement of children were investigated.

Method

Participants

A total of 534 students selected among elementary school, high school and college students served as subjects in the study. The elementary school children consisted of 188 fourth and fifth grade students (103 females and 85 males). Participants from the high schools consisted of 173 first and second grade students (93 females and 80 males). The college participants consisted of 173

first, second and third grade students (93 females and 80 males).

Measures

Dyadic Adjustment Scale, Parenting Style Scale, Self-Perception Profile For Children, Self-Perception Profile For Adolescents and Self-Perception Profile For College Students were used for collecting data. Dyadic Adjustment Scale was administered to the parents and the other scales were given to the students. The researcher studied reliability and validity of the parenting style scale for Turkish culture. Factor pattern of parenting style scale was investigated as a validity testing. Results indicated that for the elementary and high school subjects factor pattern of parenting style scale was very similar to the original scale's factor pattern (acceptance/involvement, psychological autonomy and strictness/supervision). However for the college students, factor pattern was different from the original. Acceptance/involvement and psychological autonomy dimensions appeared as a single factor, which was named as acceptance/involvement/autonomy. The dimension of strictness/supervision emerged as two separate factors, which were named direct and indirect control.

Results

In order to investigate relationships between marital adjustment and the students perception of parenting style, Pearson Product-Moment Correlation Technique was used. The only significant correlation in elementary school students was between acceptance/involvement dimension of parenting style and marital adjustment scores of their mothers. In college students, acceptance/involvement/autonomy dimension of parenting style scores and marital adjustment scores of their mothers were also significantly correlated.

In order to predict the students self-perception and academic achievement level, hierarchical regression analysis was carried out. Marital adjustment and child's perception of parenting style, educational level of mother and children's gender

were used as predictor variables. Hierarchical regression analysis revealed that in elementary school subjects, the variable of educational level of mother; in high school subjects, the variables of gender of children and psychological autonomy dimension of parenting style scale; and in college subjects, the variable of gender of children were found to be significant predictors of the academic achievement. Hierarchical regression analysis was also applied to the subscales of self-perception scale. The results showed that marital adjustment significantly predicted the behavioral conduct and global self-worth subscales in high school students and athletic competence and parent relationship subscales in college students.

Parenting style, which was the other important variable of our study, was treated separately. The acceptance/involvement dimension of parenting style scale significantly predicted academic competence, social acceptance and the behavioral conduct subscales in elementary school students. Also, the acceptance/involvement dimension of parenting style scale significantly predicted the behavioral conduct and close friendship subscales in high school students. In high school students academic competence and global self-worth subscales were also significantly predicted by psychological autonomy dimension of parenting style scale. Furthermore, it was found that strictness/supervision dimension of parenting style significantly predicted only behavioral conduct subscale in elementary school students. In college students, academic competence, social acceptance, intellectual ability, parent relationships and global self-worth subscales and total self-perception were significantly predicted by acceptance/involvement/autonomy dimension of parenting style. In addition to that college students academic and athletic competence and romantic relationships were significantly and inversely related to direct control of parents.

Discussion

In the present study, significant and positive relationship was found between marital adjustment and acceptance/involvement dimension of parenting style scale in the elementary and college students. These findings provide support for the spillover hypothesis the existence of a crucial link between supportive spousal relations and parenting. In clinical settings, assessment of the parents marital relationship is as important as assessment of the parent-child relationship in clinical settings. Therefore, increased awareness of how tension in the marital relationships spills over to the parent-child relationship, and vice versa, may enable families to find ways to interrupt these negative outcomes.

The principle aim of this study was to investigate the relationship of marital adjustment and parent-child relationship with self-perception and academic achievement of children from different age groups. Regression analyses revealed that marital adjustment significantly predicted different levels of self-perception in each age group. The findings were consistent with previous studies that investigated the relationship between marital satisfaction and children's behavioral outcomes (Borrine et al., 1991; Garber, 1991; Grych & Fincham, 1990).

Also, our findings replicated previous research in terms of the relation between warm, caring parenting and achievement of children (Lamborn et al., 1991; Steinberg et al., 1989, 1991). In previous research, it was reported that supportive parent-child relationship facilitated children's social adjustment, by promoting individual child characteristics such as assertiveness, tolerance, self esteem, and intellectual effectiveness, similar finding were obtained in the present study. We can rule out the possibility that students, who describe their parents positively, are simply more likely to describe their own behavior positively, as well.

Relations between marital adjustment and child adjustment needs to be examined in relation to other

potentially relevant family variables, particularly parent-child relationships. Future analysis with a larger sample using more powerful statistical procedures (e.g. structural equation modeling) may allow for testing a more comprehensive model that includes family factors as well as demographic variables such as mothers educational level, gender of child, etc.

Regardless the importance of these findings, they may be somewhat speculative and require further

research to verify; further replications should be conducted. Research on how various family dynamics affects the self-esteem and competence of children would be useful. That may provide not only crucial information with practitioners who work with children and families, but also a better theoretical understanding of the development of self-esteem in general.